УДК 657.6:338.432

Яценко Ю. Ю. *здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти*
4-го року навчання
Науковий керівник: Прушківська Е.В. *д.е.н., професор*
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Укрїна)

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНТРОЛІНГУ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

У сучасних умовах ведення аграрного бізнесу особливої актуальності набуває необхідність створення ефективної системи управління підприємством. Це пов’язано з високим рівнем нестабільності аграрного ринку, сезонністю виробництва, залежністю від природно-кліматичних умов, а також із посиленням конкуренції. Додатковим фактором, який суттєво ускладнює діяльність аграрних підприємств, є війна в Україні. Воєнні дії призводять до

руйнування інфраструктури, мінування сільськогосподарських земель, обмеження доступу до ресурсів та ринків збуту. Порушено логістичні ланцюги, зростає вартість паливно-мастильних матеріалів і добрив, що безпосередньо впливає на собівартість продукції. Багато підприємств змушені скорочувати обсяги виробництва або призупиняти діяльність через небезпеку та втрату ринків. Усе це створює безпрецедентний рівень ризику, що вимагає оперативного реагування та адаптації системи управління. В таких умовах контролінг виступає важливим інструментом управління, який дозволяє здійснювати цілеспрямований моніторинг, аналіз, планування та контроль усіх господарських процесів. Його впровадження дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів, своєчасно виявляти ризики і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

З теоретичної точки зору контролінг визначають, як комплексну систему управління, що об'єднує планування, облік, аналіз, контроль та інформаційне забезпечення управлінських рішень [1]. Контролінг сприяє досягненню стратегічних і тактичних цілей підприємства, забезпечуючи зворотний зв'язок між фактичними та плановими показниками.

Контролінг як сучасна концепція управління підприємством ґрунтується на низці фундаментальних принципів, які забезпечують його ефективність в умовах високої динаміки ринкового середовища. Для аграрного сектору, що характеризується сезонністю, залежністю від природно-кліматичних факторів та нестабільністю ринкової кон'юнктури, застосування цих принципів набуває особливої актуальності. Системність передбачає інтегроване бачення аграрного підприємства як складної виробничо-економічної системи, в якій усі структурні одиниці (виробництво, збут, логістика, фінанси, управління персоналом тощо) функціонують у взаємозв'язку. Такий підхід дозволяє уникнути фрагментарності управлінських рішень та забезпечити узгодженість дій на всіх рівнях. Інформаційна інтеграція відіграє ключову роль у забезпеченні прозорості управлінських процесів. В аграрному виробництві, де рішення часто базуються на оперативних даних (про стан ґрунтів, урожайність, погоду, ринки збуту тощо), централізація та структуризація інформаційних потоків дає змогу підвищити точність планування, моніторингу та прогнозування.

Цілеспрямованість контролінгу проявляється в його орієнтації на стратегічні та оперативні цілі підприємства. В аграрному бізнесі це означає концентрацію ресурсів на досягненні конкурентних переваг. Наприклад, підвищенні продуктивності, впровадженні інноваційних технологій вирощування або диверсифікації каналів реалізації. Оперативність управлінських реакцій є критичним фактором у контексті аграрної діяльності, де вплив несподіваних зовнішніх змін (зміни кліматичних умов, коливання цін, регуляторні нововведення) є постійним. Забезпечення своєчасного аналізу відхилень та мобільного прийняття рішень дозволяє мінімізувати ризики та втрати. Превентивність як здатність завчасно ідентифікувати потенційні загрози та відхилення є основою проактивного управління. Для аграрних підприємств це включає, зокрема, управління ризиками неврожаю, фінансовими коливаннями, змінами в аграрній політиці тощо. У контексті

аграрного сектору контролінг набуває специфічного значення через потребу врахування біологічних циклів, обмеженості ресурсів, сезонних коливань цін тощо.

Роль контролінгу в системі управління аграрним підприємством має важливе значення. Контролінг на аграрному підприємстві виконує функцію координатора між виробничими підрозділами та вищим менеджментом. Його основні функції: планування діяльності підприємства (стратегічне, тактичне та оперативне); бюджетування (формування бюджету доходів та витрат, грошових потоків); аналіз відхилень (фактичні показники порівнюються з плановими); оцінка ефективності управлінських рішень; інформаційна підтримка (формування звітів для керівництва) [2]. В аграрній сфері особливе значення мають прогнозування врожайності, розрахунок собівартості продукції, оптимізація витрат на добрива, паливо, заробітну плату.

У сучасних умовах цифровізація виступає ключовим вектором трансформації управлінських систем, і контролінг не є винятком. Для аграрного сектору, де зростає потреба в оперативному прийнятті рішень, підвищенні продуктивності та зниженні витрат, цифрові технології відкривають нові можливості для підвищення ефективності контролінгових функцій. Інтеграція ERP-систем (Enterprise Resource Planning) забезпечує комплексну автоматизацію управлінських процесів, охоплюючи фінансовий облік, виробниче планування, управління запасами, логістику та інші функції [3]. Завдяки централізованому збору й обробці даних ERP-системи сприяють прозорості управління, формуванню достовірної аналітичної інформації, а також підвищенню точності прогнозування. У контексті аграрного підприємства це дає змогу звести воєдино дані про виробничі цикли, витрати на вирощування культур, стан техніки та запаси ресурсів.

GPS-моніторинг техніки є важливою складовою аграрної телематики, що забезпечує контроль за переміщенням і ефективністю використання сільськогосподарської техніки. Застосування GPS-трекерів дозволяє контролювати маршрут, час роботи, витрати пального, простої та технічні несправності. Ці дані, інтегровані в систему контролінгу, забезпечують прийняття рішень на основі фактичних показників, а також дозволяють знижувати експлуатаційні витрати. Облік у реальному часі стає основою оперативного контролінгу. Завдяки використанню мобільних додатків, IoT-пристроїв та сенсорних систем аграрні підприємства отримують безперервний потік інформації про ключові параметри: агрономічні показники (вологість ґрунту, стан посівів), результати технологічних операцій, рівень запасів і показники врожайності. Це значно підвищує точність оцінки фактичного стану справ, дозволяє вчасно виявляти відхилення та приймати превентивні рішення.

Аналітична обробка великих масивів даних (Big Data), у поєднанні з елементами штучного інтелекту, відкриває новий рівень контролінгу – предиктивний (прогнозний) контролінг. Це дозволяє не лише фіксувати відхилення, а й передбачати ймовірність їх виникнення на основі історичних та поточних даних, що підвищує стратегічну гнучкість підприємства.

Підкреслимо, що, цифровізація не лише змінює інструментарій контролінгу, а й формує нову парадигму управління в аграрному секторі – управління на основі даних, яке поєднує швидкість, точність і системність. Для українських аграрних підприємств це є не просто трендом, а необхідною умовою збереження конкурентоспроможності в умовах глобальної цифрової трансформації сільського господарства.

Таким чином, контролінг є потужним інструментом ефективного управління аграрними підприємствами. Його впровадження дозволяє не лише підвищити економічну ефективність, а й сформувати стратегію розвитку з урахуванням ризиків та можливостей ринку. Забезпечення якісного контролінгу потребує інвестицій у інформаційні технології, навчання персоналу та інтеграцію управлінських процесів. Особливої важливості контролінг набуває в умовах воєнного часу, коли аграрний сектор стикається з непередбачуваними викликами.

Список використаних джерел:

1. Костирко Л. В. Контролінг в аграрному секторі: сутність, функції та шляхи впровадження. Науковий вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2021. № 45. С. 134–139.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет аграрного менеджменту
(кафедра виробничого та інвестиційного менеджменту)
Гуманітарно-педагогічний факультет
(кафедри соціальної роботи та реабілітації)
Purdue University (USA)
Fater Academy of India (India)
Національний університет «Запорізька політехніка»
НТУ «Дніпровська політехніка»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
IX МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ, АСПІРАНТІВ І МОЛОДИХ ВЧЕНИХ «РОЛЬ МОЛОДІ У РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ»

15-16 квітня 2025 р.
Київ, онлайн, Zoom

Роль молоді у розвитку АПК України [Електронний ресурс]**:** зб. матеріалів IX міжнар. наук.-практ. конф. (15-16 квітня 2025 р.). Київ: НУБіП України, 2025. 362 с. PDF-формат; мережеве видання; інституційний репозитарій.

КОНФЕРЕНЦІЯ ПРОВЕДЕНА В РАМКАХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРОЄКТУ МОДУЛЬ ЖАНА МОНЕ «ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ІНКЛЮЗІЇ В ЄС» ЗА ПІДТРИМКИ ЕРАЗМУС+, 101127466 – EPSEI – ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the authors only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Рекомендовано до друку Вченою Радою факультету аграрного менеджменту (протокол № 11 від 19 травня 2025 року)

Збірник укладено за матеріалами IX міжнародної науково-практичної конференції «Роль молоді у розвитку АПК України». Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямами роботи конференції.

Видання розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти.

The collection is based on the materials of the V International Scientific and Practical Conference "The Role of Youth in the Development of AIC of Ukraine", conducted by the Faculty of Agrarian Management and the Faculty of Humanities and Education of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. The content of the sections is synchronized with the main directions of the conference.

The publication is designed for scientists, teachers, graduate students, students.

Редакційна колегія:

Шинкарук Л.В., д. екон. наук, проф., член-кореспондент НАН України (голова); Дєліні М.М., д. екон. наук, професор; Прушківська Е. В., д. екон. наук, професор; Сопівник І.В., д. пед. наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи та реабілітації; Супрун Д.М., д. пед. наук, професор; Осадченко І.І., д. пед. наук, професор; Власенко Т.О, к. екон. наук, доцент, звідувач кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту; Алексеєва К.А., к.наук з держ. упр., доцент; Гаврилюк В.П. к.екон. наук, доцент; Дергач А.В., к.наук з держ. упр., доцент; Лобунець Т.В., к. екон. наук, доцент; Чемодуров О.М., к. екон. наук, доцент; Юзба В.О. к. екон. наук, доцент; Прохорчук О.М., к. пед. наук, доцент; Тілікіна Н.В., к. екон.наук, доцент; Мовчун С.В., к.екон.наук; Власенко К.О., к.пед.наук; Голєва М.С.,PhD, асистент; Будегай В.А., асистент; Кендус Д.І., асистент.

Тези доповідей подано в авторській редакції.
Автори відповідають за достовірність викладеного матеріалу,
за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.
Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали
дозволяється тільки за згодою авторів

© НУБіП України,
2025 © Автори, 2025